

11. Управління ризиком, критерії ризику, класифікація клієнтів за рівнями ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму

11.1. Поняття управління ризиком, критерії ризику, класифікація клієнтів за рівнями ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму

Основним завданням та основною вимогою встановленою Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» (далі – Закон) до суб'єктів первинного фінансового моніторингу є постійне вживання належних заходів для обмеження ризику їх використання з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

З цією метою суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані проводити внутрішній фінансовий моніторинг, тобто, сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а саме:

- ❖ виявлення фінансових операцій, що підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу відповідно до статті 16 Закону, із застосуванням підходу, що ґрунтується на проведенні оцінки ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;
- ❖ ведення обліку таких операцій та відомостей про їх учасників;
- ❖ подання інформації Держфінмоніторингу України про операції, що мають високий ступінь ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;
- ❖ подання додаткової інформації Держфінмоніторингу України про фінансові операції та їхніх учасників, що стали об'єктом фінансового моніторингу з боку Держфінмоніторингу України.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»:

- ❖ фінансова операція підлягає внутрішньому фінансовому моніторингу, якщо вона має одну або більше ознак, визначених цією статтею, або містить інші ризики.

Необхідно зазначити, що саме з метою запобігання використанню клієнтом послуг суб'єкта первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен провести оцінку ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, та у разі необхідності може використати наступні права надані йому Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», а саме:

- ❖ суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право зупинити проведення фінансової операції у разі, якщо така операція містить ознаки, передбачені статтями 15 і 16 Закону;
- ❖ суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право відмовитися від проведення фінансової операції у разі, якщо фінансова операція містить ознаки такої, що згідно з Законом підлягає фінансовому моніторингу.

Для виявлення фінансових операцій, що підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу, необхідно провести оцінку ризику з використання принципу «знай та вивчай свого клієнта», тобто проводити ідентифікацію клієнта, вивчення клієнта, аналіз та вивчення операцій клієнта, на виконання вимог Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», а саме, суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний:

- ❖ здійснювати ідентифікацію та вивчення клієнта у випадках, установлених законом;
- ❖ з'ясовувати мету та характер майбутніх ділових відносин з клієнтами;
- ❖ постійно оновлювати відповідно до законодавства та внутрішніх процедур інформацію про зміст діяльності клієнта та його фінансовий стан;

- ❖ проводити аналіз відповідності фінансових операцій, що проводяться клієнтом, наявній інформації про зміст його діяльності та фінансовий стан;
- ❖ проводити аналіз фінансових операцій, спрямований на виявлення тих, що підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу відповідно до статті 16 цього Закону.

Для забезпечення виконання вказаних заходів суб'єктом первинного фінансового моніторингу, Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», встановлено наступне:

- ❖ суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право вимагати, а клієнт зобов'язаний надати інформацію стосовно ідентифікації його особи, змісту діяльності та фінансового стану, необхідну для виконання таким суб'єктом вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- ❖ суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний відмовитися від встановлення ділових відносин або проведення фінансової операції у разі, якщо здійснення ідентифікації клієнта відповідно до вимог законодавства є неможливим;
- ❖ у разі ненадання клієнтом, з яким встановлені ділові відносини, необхідної інформації для вивчення його фінансової діяльності, суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право відмовити йому в проведенні подальших фінансових операцій;
- ❖ у разі виникнення сумнівів у достовірності чи повноті наданої інформації про клієнта суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний вжити заходів для перевірки та уточнення інформації стосовно ідентифікації такого клієнта (особи);
- ❖ суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право витребувати, а державні органи зобов'язані протягом десяти робочих днів надати відповідно до законодавства інформацію стосовно ідентифікації клієнта.

А також, Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» встановлено наступні вимоги пов'язані з ризиком використання клієнтом послуг суб'єкта первинного фінансового моніторингу з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний вживати належних заходів для обмеження ризику зловживань, пов'язаних з послугами, що надаються з використанням новітніх технологій, зокрема забезпечують проведення операцій без безпосереднього контакту з клієнтом.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати такі заходи стосовно іноземних фінансових установ, з якими встановлено кореспондентські відносини в порядку, визначеному відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу:

- ❖ забезпечувати збір інформації про зміст діяльності фінансової установи та її фінансовий стан, репутацію, а також про те, чи була ця установа об'єктом застосування заходів впливу з боку органу, що здійснює регулювання та нагляд за її діяльністю у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- ❖ встановлювати, які заходи вживаються установою для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- ❖ з'ясувати на підставі одержаної інформації достатність та ефективність заходів, які здійснює іноземна установа щодо боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;
- ❖ відкривати кореспондентські рахунки іноземним фінансовим установам та в іноземних фінансових установах з дозволу керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний забезпечувати здійснення заходів, передбачених законодавством з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, які забезпечуються безпосередньо суб'єктом первинного фінансового моніторингу, його філіями, іншими відокремленими підрозділами та дочірніми

підприємствами, у тому числі розташованими в державах, у яких рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) не застосовуються або застосовуються недостатньою мірою, в межах, визначених законодавством такої держави. У разі якщо застосування зазначених заходів не дозволяється законодавством такої держави, суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані повідомити Держфінмоніторинг України та відповідного суб'єкта державного фінансового моніторингу про неможливість вжиття зазначених заходів.

Одночасно суб'єкт первинного фінансового моніторингу вживає відповідних запобіжних заходів, спрямованих на:

- ❖ посилення ідентифікації клієнтів до встановлення ділових відносин з особами або компаніями цих країн;
- ❖ систематичне повідомлення про фінансові операції з клієнтами відповідних країн;
- ❖ попередження представників нефінансового сектору про те, що операції з фізичними або юридичними особами у відповідних країнах можуть містити ризик відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати такі заходи стосовно публічних діячів або пов'язаних з ними осіб, факт належності до яких клієнта або особи, що діє від його імені, суб'єкт виявляє відповідно до внутрішніх процедур під час встановлення ділових відносин з клієнтом та у процесі його обслуговування (особами, пов'язаними з публічними діячами, є члени сім'ї та інші близькі родичі, юридичні особи, власниками істотної участі або контролерами яких є публічні діячі або їхні близькі родичі):

- ❖ встановлювати з дозволу керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу відносини з публічними діячами та пов'язаними з ними особами;
- ❖ вживати заходів для з'ясування джерел походження коштів таких осіб;
- ❖ проводити з урахуванням рекомендацій відповідного суб'єкта державного фінансового моніторингу моніторинг операцій, учасниками або вигодоодержувачами яких є публічні діячі або пов'язані з ними особи, у порядку, визначеному для клієнтів високого ризику.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний стосовно благодійних та неприбуткових організацій вживати заходів для обмеження ризику їх використання з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму на підставі рекомендацій відповідного суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Необхідно зазначити, що відповідно до положень статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» публічні діячі, це фізичні особи, які виконують або виконували визначені публічні функції в іноземних державах, а саме:

- ❖ глава держави, керівник уряду, міністри та їх заступники;
- ❖ депутати парламенту;
- ❖ члени верховного суду, конституційного суду або інших судових органів високого рівня, рішення яких не підлягають оскарженню, крім як за виняткових обставин;
- ❖ члени суду аудиторів або правлінь центральних банків;
- ❖ надзвичайні та повноважні посли, повірені у справах та високі посадовці збройних сил;
- ❖ члени адміністративних, управлінських чи наглядових органів державних підприємств, що мають стратегічне значення.

А також у статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» визначено, що:

- ❖ неприбуткові організації - юридичні особи, створені для здійснення наукової, освітньої, культурної, оздоровчої, екологічної, релігійної, благодійної, соціальної та іншої діяльності з метою задоволення потреб та інтересів громадян у межах, визначених законодавством України, без мети отримання прибутку.

Довідка.

Відповідно до ст. 1 Закон України «Про благодійництво та благодійні організації»:

- благодійна організація - недержавна організація, головною метою діяльності якої є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб згідно з цим Законом.

Стосовно держав, у яких рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) не застосовуються або застосовуються недостатньою мірою, в межах, визначених законодавством такої держави, постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2010р. №765 «Про порядок визначення країн (територій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, що здійснюють діяльність у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму», що перелік країн (територій) які мають стратегічні недоліки з виконання рекомендацій ФАТФ формується та, після погодження з Міністерством фінансів України, затверджується наказом Державної служби фінансового моніторингу України. Такий перелік країн (територій) формується на основі висновків ФАТФ, міжнародних, міжурядових організацій, діяльність яких спрямована на протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Також необхідно враховувати, що відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»:

- ❖ об'єкт фінансового моніторингу, це дії з активами, пов'язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності ризиків використання цих активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, а також будь-яка інформація про такі дії чи події, активи та їх учасників;
- ❖ ризики, це небезпека, (загроза, уразливі місця) для суб'єктів первинного фінансового моніторингу бути використаними клієнтами відповідно до характеру діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму при наданні послуг суб'єктами первинного фінансового моніторингу;
- ❖ високий ризик, це результат оцінки ризику суб'єктом первинного фінансового моніторингу, що базується на аналізі сукупності визначених критеріїв, який свідчить про високу вірогідність використання суб'єкта первинного фінансового моніторингу для відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та/або фінансування тероризму;
- ❖ управління ризиками, це заходи, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, з визначення, оцінки, моніторингу, контролю ризиків, що спрямовані на їх зменшення до прийняттого рівня.

У статті 11 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» визначено, що управління ризиком з метою зменшення рівня ризику полягає у наступних послідовних діях суб'єктів первинного фінансового моніторингу:

1. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати управління ризиками легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму з урахуванням:

- ❖ результатів ідентифікації;
- ❖ вивчення фінансової діяльності клієнта;
- ❖ вивчення послуг, що надаються клієнту;
- ❖ аналізу операцій, проведених клієнтом, та їх відповідності фінансовому стану і змісту діяльності клієнта.

2. Оцінювання ризиків суб'єктом первинного фінансового моніторингу здійснюється за відповідними критеріями, зокрема за:

- ❖ типом клієнта;

- ❖ географічним розташуванням країни реєстрації клієнта;
- ❖ географічним розташуванням країни реєстрації установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів;
- ❖ видом товарів та послуг.

3. Для зменшення виявлених ризиків суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен вживати заходів, що зокрема включають:

- ❖ здійснення поглибленої ідентифікації клієнта та перевірку особи клієнта протягом певного періоду, включаючи його власників;
- ❖ додаткові вимоги до клієнта при відкритті рахунка чи встановленні відносин з ним;
- ❖ збільшення частоти проведення перевірок особи клієнта, включаючи його власників;
- ❖ збір інформації з метою формування уявлення про діяльність клієнта, природу та рівень операцій, що проводяться ним;
- ❖ посилений моніторинг операцій, що проводяться клієнтом.

Необхідно відзначити, що відповідно до вимог Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» суб'єкти державного фінансового моніторингу, які здійснюють державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму за відповідними суб'єкт первинного фінансового моніторингу:

- ❖ здійснюють регулювання та нагляд з урахуванням політики, процедур та систем контролю, оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму з метою визначення відповідності заходів, що здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, та зменшення ризиків під час діяльності таких суб'єктів первинного фінансового моніторингу у цій сфері;
- ❖ забезпечують надання методологічної, методичної та іншої допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- ❖ надають рекомендацій про заходи, які зобов'язані вживати суб'єкти первинного фінансового моніторингу стосовно благодійних та неприбуткових організацій для обмеження ризику їх використання з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;
- ❖ надають рекомендацій про заходи, які зобов'язані вживати суб'єкти первинного фінансового моніторингу для обмеження ризику зловживань, пов'язаних з послугами, що надаються з використанням новітніх технологій, які, зокрема, забезпечують проведення операцій без безпосереднього контакту з клієнтом;
- ❖ надають рекомендацій стосовно порядку моніторингу операцій, визначеному для клієнтів високого ризику, учасниками або вигодоодержувачами яких є публічні діячі або пов'язані з ними особи.

Крім того, вказані суб'єкти державного фінансового моніторингу визначають і розробляють процедуру застосування відповідних запобіжних заходів щодо країн, які не виконують або неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, а саме:

- ❖ посилена увага під час погодження створення в таких країнах філій, представництв чи дочірніх підприємств суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- ❖ попередження суб'єктів первинного фінансового моніторингу не фінансового сектору про те, що операції з фізичними або юридичними особами у відповідній країні можуть мати ризик відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;
- ❖ обмеження ділових відносин або фінансових операцій з відповідною країною або особами в такій країні.

Таким чином, з урахуванням нормативно-правових актів Держфінмоніторингу України та інших державних органів, уповноважених здійснювати регулювання діяльності відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу, прийнятих на виконання Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані:

- ❖ забезпечувати у своїй діяльності управління ризиками щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму та розробляти критерії ризиків;
- ❖ самостійно здійснювати класифікацію своїх клієнтів з урахуванням критеріїв ризиків, визначених Держфінмоніторингом України та органами, що здійснюють регулювання та нагляд за їх діяльністю, під час проведення ними фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, і вживати відповідних застережних заходів щодо клієнтів, діяльність яких свідчить про підвищений ризик проведення ними таких операцій.

Підсумовуючи наведені вимоги Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» необхідно акцентувати, що:

- ❖ суб'єкти первинного фінансового моніторингу, для обмеження ризику використання їх з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму при наданні ними фінансових послуг та з метою зменшення цього ризику до прийняттого рівня, зобов'язані вживати застережних заходів щодо клієнтів, які мають підвищений ступінь ризику, відповідно до класифікації клієнтів за критеріями ризиків розробленими суб'єктами первинного фінансового моніторингу самостійно, обов'язково враховуючи критерії ризиків та рекомендації затверджені нормативно-правовими актами Держфінмоніторингу України та інших державних органів, уповноважених здійснювати регулювання та нагляд за діяльністю відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- ❖ до клієнтів з високим рівнем ризику проведення операцій з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» віднесені публічні діячі та пов'язані з ними особи;
- ❖ суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані повідомити Держфінмоніторинг України про фінансові операції за участю клієнтів з держав, у яких рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) не застосовуються або застосовуються недостатньою мірою;
- ❖ якщо фінансова операція містить ризики, вона підлягає внутрішньому фінансовому моніторингу;
- ❖ суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані розробляти та здійснювати оцінку ризику проведення фінансових операцій з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, для забезпечення виявлення фінансових операцій, які підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу;
- ❖ суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані повідомляти Держфінмоніторинг України про фінансові операції, які підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу відповідно до Закону та мають високий ступінь ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму.

11.2. Додаткові вимоги до класифікації клієнтів за рівнями ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, критерії ризику, встановлені Держфінмоніторингом України

Наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» затверджені наступні поняття та додаткові вимоги, які повинні виконувати суб'єкти первинного фінансового моніторингу проводячи класифікацію своїх клієнтів за рівнями ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму:

- високий рівень ризику має клієнт, який включений до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, що формується Держфінмоніторингом України, та клієнти, стосовно яких у суб'єкта виникають підозри, що вони пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму;
- суб'єкти первинного фінансового моніторингу розробляють власні критерії ризику відповідно до виду фінансових або інших послуг, що надаються цими суб'єктами первинного фінансового моніторингу та з урахуванням затверджених наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму (далі - Критерії ризику);
- критерій ризику, це показник, ознака, характеристика або їх сукупність, за якими суб'єктом первинного фінансового моніторингу здійснюється оцінка ризику;
- оцінка ризику, це результат аналізу наявних у суб'єкта первинного фінансового моніторингу відомостей та інформації про своїх клієнтів та їх діяльність, за яким суб'єктом первинного фінансового моніторингу визначається рівень ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;
- оцінка ризику здійснюється щодо всіх клієнтів, яким надаються фінансові або інші послуги суб'єктом первинного фінансового моніторингу;
- рівень ризику клієнта, це ступінь міри ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, встановлений суб'єктом первинного фінансового моніторингу стосовно цього клієнта;
- рівень ризику клієнта може набувати значень «низький», «середній» та «високий»;
- рівень ризику клієнта також може набувати значення «підвищений», у разі встановлення суб'єктом первинного фінансового моніторингу середнього рівня ризику клієнту та виявлення тенденції щодо його зростання (включаючи досягнення високого рівня ризику у клієнта);
- у разі якщо клієнт підпадає хоча б під один із Критеріїв ризику, рівень ризику такого клієнта не може визначатися як «низький»;
- уперше рівень ризику визначається та фіксується суб'єктом первинного фінансового моніторингу під час встановлення ділових відносин з клієнтом;
- встановлений щодо клієнта рівень ризику переглядається суб'єктом первинного фінансового моніторингу не рідше одного разу на рік;
- надійні джерела, це офіційні засоби розкриття інформації (включаючи інтернет-сторінки) Кабінету Міністрів України, Національного банку України, органів виконавчої влади України, міжнародні, міждержавні організації, задіяні у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;
- новітні технології, це технологічні рішення, які забезпечують проведення операцій та/або надання послуг суб'єктом первинного фінансового моніторингу без безпосереднього контакту з клієнтом та не забезпечені засобами захисту інформації на змінних носіях інформації.

Також наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» встановлено, що оцінювання ризику клієнта здійснюється суб'єктом первинного фінансового моніторингу за відповідними критеріями, зокрема за:

- типом клієнта;
- географічним розташуванням країни реєстрації клієнта або установи, через яку клієнт здійснює передачу (отримання) активів;
- видом товарів та послуг.

При оцінюванні рівня ризику клієнта за географічним розташуванням, на виконання вимог наказу Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму», необхідно враховувати:

- країну реєстрації або походження та/або проживання клієнта;
- країну реєстрації або походження та/або проживання контрагента клієнта;
- країна надходження чи переказу коштів за операціями клієнта;
- країну реєстрації або розташування банку клієнта;
- країну реєстрації або розташування банку контрагента;
- країни реєстрації або розташування установи, через яку клієнт здійснює передачу (отримання) активів.

Таке оцінювання рівня ризику клієнта за географічним розташуванням здійснюється з врахуванням інформації з надійних джерел, з яких про країну відомо, що вона:

- не виконує або неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;
- віднесена Кабінетом Міністрів України до переліку офшорних зон;
- підтримує міжнародну терористичну діяльність;
- входить до власного списку ризикових країн суб'єкта первинного фінансового моніторингу, який він може скласти з метою здійснення заходів щодо класифікації клієнтів при оцінюванні ризику за географічним розташуванням країни реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів.

Також наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» встановлено, що оцінювання ризику за типом клієнта здійснюється за такими критеріями, а саме, якщо клієнт:

- є публічним діячем або пов'язаною з ним особою;
- є неприбутковою або благодійною організацією (крім благодійних організацій, що діють під егідою міжнародних організацій);
- є клієнтом, щодо якого існують сумніви у достовірності поданих ним документів для ідентифікації або раніше наданих ідентифікаційних даних;
- надає неправдиві ідентифікаційні дані;
- має структуру, яка ускладнює процес ідентифікації справжнього власника клієнта-юридичної особи чи вигодоодержувача;
- є іноземним підприємством, контроль та керівництво яким здійснюється за довіреністю;
- не надає суб'єкту первинного фінансового моніторингу на його вимогу відомостей необхідних для вивчення цього клієнта, передбачених законодавством та відповідними внутрішніми документами суб'єкта первинного фінансового моніторингу;
- не відповідає вимогам до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів, що встановлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Держфінпослуг);
- є суб'єктом господарювання, що проводить лотереї та азартні ігри, у тому числі казино, електронне (віртуальне) казино;
- є акціонерним товариством, яке здійснило випуск акцій на пред'явника;
- є підприємством, про яке суб'єкту первинного фінансового моніторингу з надійних джерел відомо, що воно не знаходиться за місцем державної реєстрації, не надає передбачену законодавством звітність та вартість його чистих активів є меншою від статутного капіталу;
- надає послуги з обміну валют та/або переказу грошових коштів (крім банківських установ).

Необхідно зазначити, що Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» визначено значення наступних термінів, а саме:

- контроль юридичної особи, це пряме або опосередковане володіння фізичною особою самотійно чи спільно з близькими родичами часткою в юридичній особі, що відповідає еквіваленту 50 та

більше відсотків статутного капіталу або голосів юридичної особи, або незалежна від формального володіння можливість здійснювати будь-яким чином вирішальний вплив на управління чи на діяльність юридичної особи;

- вигодоодержувач - особа, на користь або в інтересах якої проводиться фінансова операція.

Також необхідно зазначити, що вимоги до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів встановлені розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів».

Для оцінювання рівня ризику клієнта за видом товарів та послуг необхідно враховувати наступні критерії, характерні для професійних учасників фондового ринку, затверджені наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму», а саме:

- придбання цінних паперів за рахунок коштів, які попередньо були внесені готівкою в касу професійного учасника ринку цінних паперів або готівки, яка була переказана на рахунок професійного учасника ринку цінних паперів через банківську установу, платіжну систему;
- набуття права власності на пакет цінних паперів, сумарна номінальна вартість яких перевищує 150 000 грн., за договорами дарування або міни;
- регулярне здійснення особою фінансових операцій з векселями, якщо особа не є професійним учасником ринку цінних паперів;
- купівля на позабіржовому ринку особами-резидентами пакетів акцій українських емітентів у осіб-нерезидентів за цінами, що перевищують їх номінальну вартість;
- разовий продаж (купівля) особою великого пакета емісійних цінних паперів, що не включені до біржового списку;
- регулярне укладення особою строкових угод або використання інших похідних фінансових інструментів, особливо таких, що не передбачають поставки базового активу, за фінансовими операціями з одним або кількома контрагентами, результатом чого є постійний прибуток або постійні збитки особи;
- взаємозалік вимог за операціями з цінними паперами на позабіржовому ринку;
- операції з борговими фінансовими інструментами із низьким значенням рейтингової оцінки за Національною рейтинговою шкалою;
- регулярне та циклічне здійснення фінансових операцій з купівлі-продажу активів (крім біржових операцій) без фактичної поставки активів між учасниками операції;
- операції з цінними паперами, про які з надійних джерел відомо, що вони мають високий ризик бути використаними для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

Необхідно зазначити, що відповідно до положень Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку:

- встановлює правила визначення уповноваженим рейтинговим агентством рейтингової оцінки за Національною шкалою;
- встановлює порядок подання Рейтинговим агентством інформації до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- встановлює відповідність рівнів рейтингових оцінок за шкалою міжнародних рейтингових агентств рівням за Національною шкалою;
- узагальнює досвід та практику діяльності Рейтингових агентств і забезпечує публічність визначених рейтингових оцінок.

Для оцінювання рівня ризику клієнта за видом товарів та послуг необхідно враховувати наступні критерії, характерні для ринку страхових послуг, затверджені наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму», а саме:

- регулярне повернення страхових платежів клієнту за договором страхування;
- регулярне повернення страхових платежів на рахунок клієнта за договором страхування при надлишковому перерахуванні;
- дострокове розірвання договору страхування з перерахуванням коштів на користь третьої особи;
- сплата страхових платежів особою, яка не є страхувальником;
- регулярна сплата страхових платежів за одним договором страхування із різних банківських рахунків;
- збільшення страхових внесків, особливо якщо вони не передбачені страховим договором;
- сплата страхових платежів у більшому розмірі, ніж передбачено страховим договором.

Для оцінювання рівня ризику клієнта за видом товарів та послуг необхідно враховувати наступні критерії, характерні для ринку кредитних послуг, затверджені наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму», а саме:

- погашення кредиту клієнта за рахунок коштів із не зазначених клієнтом або невідомих джерел погашення;
- неодноразове надання кредитною спілкою голові та членам спостережної ради, ревізійної комісії, кредитного комітету та правління кредитної спілки кредитів у великому розмірі зі сплатою процентів за них менше, ніж це встановлено кредитною спілкою;
- укладання договору поручительства з особою про сплату за кредит в іншій кредитній установі, у разі, якщо ця особа неодноразово уклала або мала спроби укласти такі договори за умови внесення нею цій кредитній спілці (поручителю) коштів для зарахування на депозитний рахунок та наявності непогашеного кредиту в іншій кредитній установі;
- погашення простроченої заборгованості за кредитним договором, якщо умови діяльності особи та інформація, якою володіє суб'єкт первинного фінансового моніторингу щодо цієї особи, не дають можливості встановити джерела походження коштів для погашення заборгованості;
- неодноразове отримання кредитів від імені членів кредитної спілки та дострокове їх погашення.

Для оцінювання рівня ризику клієнта за видом товарів та послуг необхідно враховувати наступні критерії, характерні для ломбардів, затверджені наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму», а саме:

- розміщення в ломбарді цінностей, зокрема дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, на суму 150 000 грн.;
- операції з необробленими діамантами, країна походження/знаходження яких не бере участь в Процесі Кімберлі;
- придбання фізичною особою ювелірних або побутових виробів з дорогоцінних металів, та/або дорогоцінного каміння (однотипних виробів), та/або сертифікованого дорогоцінного каміння на значну суму коштів.

Для оцінювання рівня ризику клієнта за видом товарів та послуг необхідно враховувати наступні критерії, характерні для надання фінансових послуг пов'язаних з переказом коштів, затверджені наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму», а саме:

- неможливість встановлення контрагентів особи, прийняття суб'єктом первинного фінансового моніторингу коштів (платіжних документів до їх оплати) від особи, яка надсилає кошти на адресу іншої сторони цивільно-правової угоди, внаслідок чого такі кошти повертаються без виконання фінансової операції у зв'язку з незнаходженням такої іншої сторони або у зв'язку з її відмовою щодо їх прийняття;
- очевидна невідповідність вхідних/вихідних платежів дійсному призначенню платежу;
- операція з виплати електронного переказу, в якому відсутня повна інформація про ініціатора або отримувача;
- переказ коштів за кордон як передплата за імпорт, якщо країна банку бенефіціара та країна резидентності бенефіціара - різні;

- здійснення передплати за імпорт товарів з подальшим їх перепродажем без перетину митного кордону України;
- не пов'язане прямо з діяльністю клієнта (особи) істотне збільшення сальдо (залишку) на рахунку, яке згодом переводиться іншому суб'єкту або використовується для купівлі іноземної валюти (з подальшим переказом на користь нерезидента) або цінних паперів на пред'явника;
- істотне збільшення частки готівки, що надходить на рахунок особи, якщо звичайними для основної діяльності особи є розрахунки в безготівковій формі;
- розміщення на рахунку значної суми готівкових коштів особою, яка за рівнем доходу чи сферою діяльності не може здійснювати фінансову операцію на таку суму;
- істотне збільшення залишку на рахунку клієнта, який регулярно знімається готівкою через касу власне клієнтом або його довіреною особою;
- регулярне отримання з рахунку(ів) клієнта(ів) коштів у готівковій формі, що надходять в безготівковому вигляді від третьої(их) особи(осіб) за умови, що отримані в готівковій формі кошти становлять 75 - 100 % від суми, що надійшла в безготівковій формі;
- безпідставне перевищення клієнтом - юридичною особою або фізичною особою - підприємцем встановленої законодавством граничної суми зняття готівкових коштів (тобто якщо документи, надані клієнтом суб'єкту первинного фінансового моніторингу, можуть свідчити, що клієнт не має права отримувати готівкові кошти понад встановлені ліміти);
- зарахування на рахунок особи значної кількості платежів від фізичних осіб на суму, що не перевищує суму 150 000 грн., у тому числі через касу суб'єкта, якщо діяльність особи не пов'язана з наданням послуг населенню, збором обов'язкових або добровільних платежів;
- відкриття рахунку з внесенням на нього коштів на користь третьої особи.

При оцінювання ризику за видом товарів та послуг, також необхідно враховувати такі загальні критерії ризику для класифікації клієнтів за рівнями ризику, а саме:

- наполягання особи провести операцію за правилами, відмінними від встановлених законодавством та внутрішніми документами суб'єкта первинного фінансового моніторингу щодо таких операцій за змістом або за строками її проведення;
- внесення особою у раніше узгоджену схему проведення операції (операцій) безпосередньо перед початком її реалізації значних змін, що особливо стосуються напряму руху грошових коштів або іншого майна, в тому числі неодноразова зміна банківських реквізитів бенефіціара після надання першого доручення на переведення коштів або індосацію платіжних документів, надання доручення на перерахування коштів бенефіціару через два та більше рахунки інших осіб;
- отримання клієнтом послуг з використанням новітніх технологій без безпосереднього контакту з ним;
- представлення особою інформації, яку неможливо перевірити;
- відсутність зв'язку між характером і родом діяльності особи з послугами, за якими особа звертається до суб'єкта первинного фінансового моніторингу;
- передавання особою доручення про здійснення фінансової операції через представника (посередника), якщо представник (посередник) виконує доручення особи без встановлення прямого (особистого) контакту з суб'єктом первинного фінансового моніторингу;
- спроба клієнта здійснити операції з нерухомим майном, на яке накладено арешт;
- здійснення операцій з нерухомим майном нижче ринкової ціни;
- регулярне представлення чеків, емітованих банком-нерезидентом та індосованих нерезидентом, на інкасо, якщо така діяльність не відповідає діяльності особи, відомій суб'єкту первинного фінансового моніторингу;
- взаємозалік вимог за експортно-імпортними операціями;
- проведення фінансових операцій щодо внесення до статутних фондів господарських товариств цінних паперів у розмірах, що перевищують 50 % статутного фонду підприємства, що реєструється;
- сплата резидентом нерезиденту неустойки (пені, штрафу) за невиконання договору поставки товарів (виконання робіт, надання послуг) або за порушення умов договору, якщо розмір неустойки перевищує 10 % від суми непоставлених товарів (невиконаних робіт, ненаданих послуг);
- регулярне одержання фінансової допомоги, у тому числі від нерезидентів, чи надання фінансової допомоги нерезидентам.

Підсумовуючи наведені положення наказу Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» необхідно акцентувати, що:

- під час класифікації клієнтів суб'єктами первинного фінансового моніторингу, рівень ризику клієнта може набувати значень «низький», «середній», «підвищений» та «високий»;
- у разі якщо клієнт підпадає хоча б під один із Критеріїв ризику затверджених Держфінмоніторингом України, рівень ризику такого клієнта не може визначатися суб'єктом первинного фінансового моніторингу як «низький»;
- до клієнтів з високим рівнем ризику проведення операцій з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму наказом Державного комітету фінансового моніторингу «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» віднесені клієнти, які включені до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, що формується Держфінмоніторингом України, та клієнти, стосовно яких у суб'єкта виникають підозри, що вони пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму;
- уперше рівень ризику визначається та фіксується суб'єктом первинного фінансового моніторингу під час встановлення ділових відносин з клієнтом;
- оцінка ризику здійснюється щодо всіх клієнтів, яким надаються фінансові або інші послуги суб'єктом первинного фінансового моніторингу;
- встановлений щодо клієнта рівень ризику переглядається та фіксується суб'єктом первинного фінансового моніторингу не рідше одного разу на рік.

11.3. Додаткові вимоги до управління ризиком, класифікації клієнтів за рівнями ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, критерії ризику, встановлені НКЦПФР

Додаткові вимоги до управління ризиком, класифікації клієнтів за рівнями ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, критерії ризику, затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу професійними учасниками ринку цінних паперів», які наведені далі:

- ❖ для визначення заходів, які вживаються під час ідентифікації клієнтів, суб'єкт первинного фінансового моніторингу розробляє критерії класифікації клієнтів щодо ризику проведення ними операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, з урахуванням критеріїв, визначених Держфінмоніторингом України та НКЦПФР;
- ❖ відповідно до розроблених критеріїв класифікації клієнтів суб'єкти первинного фінансового моніторингу встановлюють категорії клієнтів, які мають низький, середній або високий ризик проведення ними операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;
- ❖ суб'єкт первинного фінансового моніторингу забезпечує визначення ризику клієнта відповідно до розроблених ним критеріїв до/або під час встановлення ділових відносин з клієнтом;
- ❖ якщо ризик проведення клієнтом фінансових операцій з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або які можуть бути пов'язані, стосуватися або призначатися для фінансування тероризму, оцінюється суб'єктом первинного фінансового моніторингу як високий, суб'єкт первинного фінансового моніторингу оновлює інформацію, отриману за результатами ідентифікації та вивчення клієнта, зміст його діяльності та фінансовий стан не рідше одного разу на рік;
- ❖ якщо ризик проведення фінансових операцій з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або які можуть бути пов'язані, стосуватися або призначатися для фінансування тероризму, оцінюється суб'єктом первинного фінансового моніторингу як низький або середній, строк оновлення інформації, отриманої за результатами ідентифікації та вивчення клієнта, змісту його діяльності та фінансового стану, не повинен перевищувати трьох років;

- ❖ перелік заходів та додаткові заходи для вивчення клієнтів, які характеризуються підвищеним ризиком, встановлюються суб'єктом первинного фінансового моніторингу самостійно, з урахуванням виду професійної діяльності на ринку цінних паперів відповідно до ліцензії;
- ❖ за результатами ділових відносин з клієнтом та заходів із вивчення клієнта характеристика клієнта може бути уточнена та рівень ризику змінений.

Критерії класифікації ризиків клієнтів розробляються на підставі характеристики клієнта, а саме:

- ❖ резидент/нерезидент;
- ❖ країна походження або реєстрації клієнта;
- ❖ особи, які беруть участь у фінансовій операції клієнта;
- ❖ об'єкт фінансової операції за участю клієнта;
- ❖ тривалість ділових відносин клієнта з суб'єктом первинного фінансового моніторингу;
- ❖ соціальний статус клієнта;
- ❖ відносини клієнта з органами державної влади;
- ❖ характеристика ділової активності клієнта;
- ❖ фінансовий стан клієнта;
- ❖ репутація клієнта;
- ❖ інші показники, встановлені суб'єктом первинного фінансового моніторингу самостійно, що можуть бути використані для визначення категорії рівня ризику клієнта при його класифікації відповідно до розроблених суб'єктом первинного фінансового моніторингу критеріїв ризику проведення клієнтом операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму.

Якщо під час ідентифікації або вивчення клієнта (особи, яка діє від його імені) суб'єкт первинного фінансового моніторингу встановив відношення клієнта до благодійної або неприбуткової організації, суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен:

- ❖ отримати дозвіл керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу або особи, яка виконує його обов'язки, на встановлення ділових відносин з таким клієнтом;
- ❖ вживати заходів для з'ясування джерел походження коштів та додаткових заходів, визначених суб'єктом первинного фінансового моніторингу для клієнтів високого ризику;
- ❖ проводити моніторинг операцій такого клієнта у порядку, визначеному для клієнтів високого ризику.

Довідка.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення»:

- недержавний пенсійний фонд (далі - пенсійний фонд) - юридична особа, створена відповідно до цього Закону, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному цим Законом порядку.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки»:

- кредитна спілка - це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки.

Якщо під час ідентифікації або вивчення клієнта (особи, яка діє від його імені) суб'єкт первинного фінансового моніторингу встановив відношення клієнта до публічних діячів, або пов'язаних з ними осіб, суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен:

- ❖ отримати дозвіл керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу або особи, яка виконує його обов'язки, на встановлення ділових відносин з таким клієнтом;
- ❖ вживати заходів для з'ясування джерел походження коштів та додаткових заходів, визначених суб'єктом первинного фінансового моніторингу для клієнтів високого ризику;
- ❖ проводити моніторинг операцій такого клієнта у порядку, визначеному для клієнтів високого ризику.

Якщо під час обслуговування клієнта суб'єкт первинного фінансового моніторингу встановив, що його фінансові операції здійснюються за участю фізичних або юридичних осіб з країн, у яких не дозволяється застосування заходів, передбачених законодавством із запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен:

- ❖ проводити ідентифікацію клієнта за правилами для клієнтів з високим ризиком до встановлення ділових відносин з ним;
- ❖ попередити клієнта про те, що операції з фізичними або юридичними особами у цих країнах можуть містити ризик відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;
- ❖ приймати рішення щодо направлення повідомлень Держфінмоніторингу України про такі операції.

У разі виявлення клієнтів, які характеризуються підвищеним або високим ризиком, суб'єкт первинного фінансового моніторингу під час здійснення ідентифікації таких клієнтів застосовує додаткові заходи, спрямовані на вивчення клієнта, зокрема:

- ❖ перевірку ідентифікаційних даних;
- ❖ вимогу надання додаткових документів, зокрема про фінансовий стан;
- ❖ перевірку правильності оформлення установчих документів (враховуючи всі зареєстровані зміни);
- ❖ встановлення засновників юридичної особи;
- ❖ співставлення розміру зареєстрованого та сформованого статутного капіталу;
- ❖ перевірку відповідності фінансової операції клієнта, які проводяться за участю суб'єкт первинного фінансового моніторингу, звичайній діяльності клієнта;
- ❖ встановлення відповідності фінансової операції клієнта його фінансовому стану;
- ❖ встановлення мети проведення фінансової операцій;
- ❖ оцінку розміру та джерел існуючих та очікуваних надходжень клієнта;
- ❖ встановлення джерела походження і способів переказу (внесення) грошей, що використовуються в фінансових операціях;
- ❖ встановлення пов'язаних осіб.

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу – депозитарії відносно кореспондентських відносин з депозитарними установами інших країн застосовують такі заходи:

- ❖ збирають загальнодоступну інформацію про фінансовий стан установи-кореспондента;
- ❖ збирають інформацію про репутацію установи-кореспондента;
- ❖ збирають інформацію про наявність заходів впливу з боку відповідного регулятора за порушення у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму до установи-кореспондента;
- ❖ збирають іншу необхідну суб'єкту первинного фінансового моніторингу – депозитарію загальнодоступну інформацію про установу-кореспондента для її вивчення;
- ❖ встановлюють та оцінюють достатність та ефективність заходів, які вживаються установою-кореспондентом для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- ❖ отримують дозвіл керівника депозитарію на встановлення кореспондентських відносин з депозитарними установами інших країн.

Стосовно виявлення фінансових операцій, які мають ризик легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу професійними учасниками ринку цінних паперів» затверджені такі вимоги до суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а саме:

- ❖ виявлення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму, здійснюється суб'єктом первинного фінансового моніторингу на підставі оцінки ризику проведення фінансових операцій з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;

❖ для оцінки ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму суб'єктом первинного фінансового моніторингу додатково можуть вивчатися фінансові операції осіб - учасників тієї операції, що оцінюється (у разі їх здійснення за участю суб'єкта первинного фінансового моніторингу).

Заходи, спрямовані на з'ясування віднесення операції до такої, що підлягає фінансовому моніторингу або яка може бути пов'язана, стосується або призначена для фінансування тероризму, визначаються правилами проведення фінансового моніторингу (розділ щодо порядку вчинення дій для виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу та які можуть бути пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму) та включають аналіз правочину, а саме:

- ❖ належність учасників операції до осіб, що мають високий рівень ризику;
- ❖ предмет договору;
- ❖ форма та спосіб розрахунку;
- ❖ належність осіб, що беруть участь в операції, до юридичних або фізичних осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції;
- ❖ тощо.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу проводить визначення ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму відповідно до розроблених критеріїв, зокрема:

- ❖ за результатами проведення аналізу відповідності фінансової операції наявній інформації про зміст діяльності клієнта;
- ❖ за результатами проведення аналізу відповідності фінансової операції наявній інформації про фінансовий стан клієнта;
- ❖ за видом послуг (предметом правочину);
- ❖ за типом клієнта;
- ❖ за географічним розташуванням країни реєстрації клієнта;
- ❖ за географічним розташуванням країни реєстрації установи, через яку він здійснює передавання (отримання) активів.

При виявленні фінансової операції, що має високий ступінь ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, суб'єкт первинного фінансового моніторингу:

- ❖ забезпечує управління ризиками легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму відповідно до правил проведення фінансового моніторингу;
- ❖ приймає рішення про відправлення повідомлення Держфінмоніторингу України про таку фінансову операцію.

З метою підготовки працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу до управління ризиками, виявлення клієнтів та операцій, які мають ризики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму суб'єктом первинного фінансового моніторингу не рідше одного разу на рік здійснюються освітньо-практичні заходи залежно від посадових обов'язків працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу, зокрема, за такими напрямками:

- ❖ вивчення досвіду щодо виявлення операцій клієнтів, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- ❖ практичне застосування критеріїв ризику.

Також, з метою контролю за належним забезпеченням суб'єктом первинного фінансового моніторингу управління ризиками, виявлення клієнтів та операцій, які мають ризики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму суб'єктом первинного фінансового моніторингу здійснюються один раз на календарний рік внутрішні перевірки діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу на предмет дотримання законодавства у сфері

запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, зокрема, щодо перевірки відповідності оцінки ризику критеріям, визначеним Держфінмоніторингом України та НКЦПФР.

Підсумовуючи наведені положення рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу професійними учасниками ринку цінних паперів» необхідно акцентувати, що:

- ❖ до клієнтів з високим рівнем ризику проведення операцій з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу професійними учасниками ринку цінних паперів» віднесені клієнти, які мають відношення до благодійної або неприбуткової організації;
- ❖ до клієнтів з високим рівнем ризику проведення операцій з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу професійними учасниками ринку цінних паперів» віднесені клієнти, якщо їх фінансові операції здійснюються за участю фізичних або юридичних осіб з країн, у яких не дозволяється застосування заходів, передбачених законодавством із запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- ❖ якщо ризик проведення клієнтом фінансових операцій з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або які можуть бути пов'язані, стосуватися або призначатися для фінансування тероризму, оцінюється суб'єктом первинного фінансового моніторингу як високий, суб'єкт первинного фінансового моніторингу оновлює інформацію, отриману за результатами ідентифікації та вивчення клієнта, зміст його діяльності та фінансовий стан не рідше одного разу на рік;
- ❖ якщо ризик проведення фінансових операцій з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або які можуть бути пов'язані, стосуватися або призначатися для фінансування тероризму, оцінюється суб'єктом первинного фінансового моніторингу як низький або середній, строк оновлення інформації, отриманої за результатами ідентифікації та вивчення клієнта, змісту його діяльності та фінансового стану, не повинен перевищувати трьох років;
- ❖ перелік заходів та додаткові заходи для вивчення клієнтів, які характеризуються підвищеним ризиком, встановлюються суб'єктом первинного фінансового моніторингу самостійно, з урахуванням виду професійної діяльності на ринку цінних паперів відповідно до ліцензії.

Література

1. Закон України від 30.10.1996 №448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (зі змінами та доповненнями).
2. Закон України від 28.11.2002 № 249-IV «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» (зі змінами та доповненнями).
3. Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV «Про недержавне пенсійне забезпечення» (зі змінами та доповненнями).
4. Закон України від 01.07.2004 №1961-IV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (зі змінами та доповненнями).
5. Наказ Державного комітету фінансового моніторингу від 03.08.2010 №126 «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» (зі змінами та доповненнями).
6. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.07.2010 №1155 «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу професійними учасниками ринку цінних паперів» (зі змінами та доповненнями).